

ORIGINAL ARTICLE

The Effect of Summarization Strategy on Reading Comprehension through Summary Writing Ability

Aragaw Shibabaw^{1*}, Marew Alemu², and Agegnehu Tesfa³

Abstract

This study was conducted to investigate the role of summarizing ability as mediator of the effect of summarization strategy on reading comprehension. The study employed a quasi-experimental pre-test and post-test control group design. It was carried out at Azezo Tseda kifleketema Atse Fasil Elementary School. Intact classes of 7th1 (n=54) and 7th2 (n=55) students participated as experimental and control groups, respectively. Students in the treatment and control groups completed eight reading comprehension lessons using the summarization strategy and the conventional strategy respectively. From them, pre- and post-intervention data were obtained through tests. The data were analyzed through covariate-based structural equation modeling (CB-SEM) using SPSS AMOS v.20. Pretest data were covariated and controlled. The statistical model showed that summarization strategy has a significant positive direct effect ($\beta = 2.410$, $CR = 3.948$, $p < .005$) on summarizing ability; on the other hand, summarizing ability has no significant direct effect ($\beta = .178$, $CR = 1.460$, $p = .108$) on reading comprehension. The strategy also has no significant indirect effect on reading comprehension through summarizing ability ($\beta = .430$, $p = .109$). Therefore, summarizing ability has no mediation role in the relationship between summarization strategy and reading comprehension. Based on the findings, pedagogical and research implications and suggestions were discussed and indicated.

Keywords: reading comprehension, summarizing ability, summarization strategy

የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ በኩል በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ያለው ተጽዕኖ

አገጽ፡፡፡ ጥናት፡፡

የዚህ ጥናት ዐቢይ ትኩረት የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ በኩል በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ያለውን ተጽዕኖ መመርመር ነበር። ለዚህም ጥናቱ ቅድመ-ድንገረትምህርት ፈተና ባለቁጥጥር ቡድን ፍትነትመሰል የምርምር ንድፍን ተጠቅሟል። በአዘዘ ጠዳ ክፍለከተማ አጻፋሲል አንደኛ ደረጃ ትምህርትቤት በመደበኛ ክፍላቸው ህግሩ የነበሩ ፕሉት የሰባተኛ ክፍሎች በተራ የዕጣ ንዎና የ71 (ብዛት= 54) በሙከራና የ72 (ብዛት= 55) በቁጥጥር ቡድኑ ተሳትፈዋል። መረጃዎችን ለመሰብሰብም የአንብቦ መረዳትና አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ፈተናዎች ጥቅም ላይ ውለዋል። የቅድመትምህርት መረጃዎች ከተሰበሰቡ በኋላ ለሙከራ ቡድኑ የማጠቃለል ብልሃት፣ ለቁጥጥር ቡድኑ በመደበኛው ብልሃት ለሰምንት ሳምንት በአጣርኛ ቋንቋ የአንብቦ መረዳት ትምህርት ተሰጥቷል። በመጨረሻም የድንገረትምህርት ፈተና መረጃዎች ተሰብስበዋል።

-
- 1 PhD student, Department of Ethiopian Languages- Amharic, University of Gondar, email: aragawshibabaw@gmail.com
 - 2 PhD & Associate professor, Department of Ethiopian Languages- Amharic, Bahir Dar University, email: marewalemu@gmail.com
 - 3 PhD & Associate professor, Department of Ethiopian Languages- Amharic, University of Gondar, email: agetesfa@gmail.com
-

This journal is licensed under a creative common Attribution-Noncommercial 4.0. It is accredited to the University of Gondar, College of Social Sciences and Humanities.

DOI: <https://dx.doi.org/10.4314/erjssh.v10i1.9>

የትድመትምህርት ፈተና መረጃዎቹ በአባር ተላውጦነት ቁጥጥር ተደርጎባቸው፤ የድኅረትምህርት ፈተና መረጃዎች በአባርተኮር የመዋቅር ትንተና ሞዴል (CB-SEM Using spss AMOS v.20) ተተንትነዋል። የጥናቱ ውጤት እንዳመለከተው የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ ላይ ጉልህ አዎንታዊ ተጽዕኖ ተጽዕኖ ($\beta=2.410$, $CR=3.948$, $p<.005$) አሳድሯል። አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ግን በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ጉልህ ተጽዕኖ ተጽዕኖ ($\beta=.178$, $CR=1.460$, $p=.108$) አሳድሯል። በመሆኑም የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ በኩል በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ጉልህ አዎንታዊ ተጽዕኖ ($\beta=.430$, $p=.109$) አሳድሯል። በሌላ አባባል የማጠቃለል ብልሃትና አንብቦ የመረዳት ችሎታ ባላቸው መንስዔያዊ ግንኙነት መካከል አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ የአማካይነት ሚና የለውም፤ ከዚህ ውጤት በመነሳትም ሥነትምህርታዊና ምርምራዊ አስተያየቶች ተጠቁመዋል።

ቁልፍ ቃላት፣ አንብቦ የመረዳት ችሎታ፣ አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ፣ የማጠቃለል ብልሃት

መግቢያ

አንብቦ መረዳት በባህርያው ውስብስብ አዕምሯዊ ተግባራትን የሚፈልግ ነው (Grabe, 2009)። ይህን ውስብስብነት ያለው ክህል በመማር ማስተማር መስክ በስኬት ለመከናወንም ተመራማሪዎች (Barber & Klauda, 2020; Lau & Chan, 2007; NRP, 2000; Talebi & Talebi, 2015) የተለያዩ የማንበብ ብልሃቶችን በመፍትሄነት አስተዋውቀዋል። ከእነዚህ መካከልም የማጠቃለል ብልሃት አንዱ ነው። ይህ ብልሃት በአዕምሯዊ የመማር ንድፈሐሳብ ማህቀፍ ውስጥ የሚገኝ ነው። ብልሃቱ ከአንብቦ መረዳት ጋር ግንኙነት እንዳለውም ንድፈሐሳቡ ያሳያል። በዘመናዊ መልክ በአንብቦ መረዳት ትምህርት ክፍል ውስጥ ለመተግበርም የተለያዩ አቀራረቦችና ሞዴሎች አሉት።

በዚህ ዋናት መመሪያ መርህ በሆነው አቀራረብ (rule-governed approach) ላይ የተመሠረተው የHare and Borchardt (1984) የማጠቃለል ብልሃት ሞዴል ተተግብሯል። የማጠቃለል ብልሃት ሞዴሉ፣ በትድመትምህርት (መረዳትን እርግጠኛ መሆን፣ ስለቁጥጥር ማረጋገጥ፣ እያንዳንዱን አንቀጽ መልሶ ማንበብ፣ የተዘለለ ካለ ማረጋገጥ) ፣ በማጠቃለል ሂደት (ዝርዝር ሐሳቦችን በቁልፍ ቃል መተካት፣ ሃይለቃል መለየት፣ ደጋፊ ሐሳቦች መለየት፣ አላስፈላጊ ዝርዝሮችን ማስወገድ፣ የየአንቀጹን ሐሳቦች ማዋሃድ) ፣ በድኅረትምህርት (የተዋሃደውን ሐሳብ ተፈጥሯዊ ማድረግ) ደረጃዎች ዘጠኝ ዝርዝር አላባዎችን (Braxton, 2009) ይዞ በአንብቦ መረዳት ትምህርት ተግባራዊ ሆኗል። በማንበብ ሂደቶች እነዚህን ዝርዝር ተግባራት ማከናወንም የተማሪዎችን አንብቦ መረዳትና አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ያሻሽላል ተብሎ ይጠበቃል። የማጠቃለል ብልሃት በሁሉም የትምህርት ርክኖች ሊተገበር ቢችልም Bean and Steenwyk (1984) እና Bromley and McKeveny (1986) እንዳመለከቱት ማጠቃለልን በቀጥታ ማስተማር የመካከለኛ ክፍል ደረጃ (middle-grade) ተማሪዎችን ውጤታማና ተጠቃሚ አድርጓቸዋል።

ብልሃቱ የአንብቦ መረዳት ትምህርትን ከመጻፍ ጋር አቀናጅፎ ለማስተማር የሚያስችል ነው። Carson et al (1990); Grabe and Zhang (2016); Graham and Hebert (2010); Lee and Schallert (2016) እና Shanahan and Lomax (1986) እንደገለጹትም መጻፍና ማንበብ የሚገጥሙት ዕውቀትና አዕምሯዊ ሂደት ያላቸው ተግባራዊ ተግባራት ናቸው። የኸለቱን ግንኙነት በተመለከተም ገልባጫዊና አቅጣጫዊ (ለማንበብ መጻፍ፣ ለመጻፍ ማንበብ) ሞዴሎች አሉ። ማንበብና መጻፍም የሚጠቀሙ ጉዳዮች አይደሉም። በመሆኑም በመካከላቸው ያለው የግንኙነት አቅጣጫ አከራካሪ ነው። Gao (2013) እንደገለጹት ደግሞ የተማሪዎችን አንብቦ የመረዳት ችሎታ ከፍ ለማድረግ መጻፍ የራሱ ሚና ቢኖረውም፣ ማንበብን የሚያስተምሩ መምህራን ግን መጻፍ ለአንብቦ መረዳት ያለውን ተጽዕኖ ዝቅተኛ ትኩረት ሰጥተውታል። ተመራማሪው ማንበብን በማስተማር ረገድ የመጻፍ ተግባራትን እንደአግካይ (mediation) መጠቀም አስፈላጊ መሆኑን ገልጸዋል። Kozulin (2003) እንደገለጹትም የአግካይ ንድፈሐሳብ (mediation theory) ቀዳሚ አቀንቃኝ የሆኑት Vygotsky ሕጻናት ከአካባቢያቸው ጋር በሚያደርጉት መስተጋብር ከፍተኛ የማሰብ ብቃታቸው እንደሚዳብር ያምናሉ። ተከታይ የንድፈሐሳቡ አቀንቃኞችም (Ellis, 2003; Feuerstein et al, 1980; Lantolf, 2000) አግካይነት የመማር ማዕከላዊ ጉዳይ እንደሆነ ጠቁመዋል።

Gao (2013) በጥናታቸው እንዳሳዩት አጠቃሎ መጻፍ አንብቦ መረዳትን በማስተማር ረገድ የአግካይነት ሚና አለው። የጥናታቸው ውጤት እንዳመለከተውም፣ ማጠቃለል የተማሪዎች የማንበብ ብቃት እንዲሻሻል አድርጓል። አንድምታውም፣ ማንበብና መጻፍን በማቀናጀት የማስተማር ሞዴል አንብቦ መረዳትን ያሻሽላል፤ የሚል ነው። በተመራማሪው ዋቢ የተደረጉት Vygotsky (1978) በሕጻናት አዕምሯዊ መዳበር የተለያዩ የአግካይ ዓይነቶች (types of mediators) እንዳሉ ጠቁመዋል። ዓይነቶቹም የትምህርት ቁሳቁሶች (መጽሐፍ) ፣ ትዕምርታዊ መሳሪያዎች (ቋንቋ) ፣ ሰዎች (መምህራን፣ ቤጤዎች) ፣ የተደራጁ ተግባራት (የክፍል ውስጥ ተግባራት) ናቸው። ከዚህ አንጻር ማጠቃለያ መጻፍ የተግባር አግካይ (task mediator) ነው። ተግባራት ተማሪዎች ዕውቀት እንዲያገኙ ብቻ ሳይሆን ከጽሑፍ ትርጉም ለማዋቀርና ከፍተኛ የማሰብ ደረጃቸውን ለማሻሻል በታላላቅ እንዲሠሩም ያግዛሉ።

አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ አዎንታዊ ተጽዕኖ እንዳለው Gao (2013); Grabe and Zhang (2016); Graham and Hebert (2010) እና Lee and Schallert (2016) ሲያረጋግጡ፣ በCrowhurst (1991) ዋናት ግን ተግባር በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ የጎላ ተጽዕኖ አሳዳሪው። የጎላ ተጽዕኖ አለመሳደሩ፣ ተማሪዎች ተገቢ አግካዮችን መምረጥ እንደሚገባቸውና መምህራንም ይህን ማመቻቸት እንዳለባቸው፤ በአግካይ ንድፈሐሳባዊያን ምክንያት ይሰጠዋል። ጉዳዩ ከKrashen (1979) የሞላላት መለምት ጋር አብር የሚሄድ ነው። የሚቀርበው ግብዓት ለተማሪዎች ተገቢ መሆን አለበት። ከሞላላት ምርጫው በተጨማሪ

የተማሪዎች ግልፂ ልዩነትም አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ጉልህ ተጽዕኖ ላለመፍጠሩ ምክንያት ሊሆን ይችላል። በመሆኑም የማጠቃለል ተግባሩን በቢጋር መምራት ተግባሩን ቀላል ሊያደርገው እንደሚችል በአማካይ ንድፈሐሳብ ድጋፍ አለው። በአጠቃላይ የማጠቃለል ብልሃት፣ አጠቃሎ መጻፍና አንብቦ መረዳት በአዕምሯዊ የመግባር ንድፈሐሳብ በአንድ ላይ ሊጠኑ የሚችሉ ናቸው። አጠቃሎ የመጻፍ ተግባር በተማሪዎች በኩል የአተገባበር ችግር ቢኖርበትም አጠቃላይ መግባርን በማሳለፍ ረገድ ግን አስፈላጊ ነው። ተግባሩ በቋንቋ ትምህርት ብቻ ሳይሆን በሁሉም የትምህርት መስኮች ዋናትም አስፈላጊ ነው (Pečjak & Pirc, 2018; Ramirez-Avila & Barreiro, 2021; Rose, 2001) ። ተግባሩ የተማሪዎች በዋልቀት እንዲረዱ፣ እንዲያስታውሱ፣ በታሪካዊ እንዲሠሩ፣ ከሚያስተኩ ጽሑፍ ዋና ሐሳብ እንዲለዩ፣ እንዲያጠቁልሉ፣ ተራ ሐሳቦችን እንዲያስወግዱ፣ አጠቃላይ ሐሳብን መልሰው እንዲገልጹ የሚረዱ ነው (Benzer et al., 2016; Rose, 2001)።

በኢትዮጵያ የተለያዩ የትምህርት ርክዮች የሚገኙ ተማሪዎች የማንበብ ችሎታ ዝቅተኛ መሆኑን የደረጃ (2011)፣ የፊሊቀ (2009)፣ የሰነታዊ (2011) እና የአስንቃ (2011) ዋናዎች ጠቁመዋል፤ የEGRA (2018) እና የMinistry of Education [MoE] (2018) ሰነዶች ደግሞ የተማሪዎች የማንበብና የመጻፍ ችሎታ ዝቅተኛ መሆኑን አሳይተዋል። የአንብቦ መረዳት ትምህርት የአተገባበር ችግር እንዳለበትም የሰነዳቸው (2011)፣ የዘመናዊ (2012)ና የባይሌ (2013) ዋናዎች አስረጁዎች ናቸው። የመጻፍ ትምህርትም የአተገባበር ችግር ያለበት መሆኑን በትሚ (2007) የተማሪ መጽሐፍ ላይ የተደረገው ፍተሻ አሳይቷል። በችግር ፈቺነት የተካሄዱት የማስተዋል (2011)፣ የአንድረሰ (2009)፣ የታደሰ (2012) እና የዘረቱ (2012) ዋናዎች የአንብቦ መረዳት ትምህርት ችግርን ለመፍታት የተለያዩ ብልሃቶችን ቢያስተዋውቁም የማጠቃለል ብልሃትን ማስተማር ወይም አጠቃሎ መጻፍን እንደአማካይ ተላውጦ በመጠቀም ላይ አላተኮሩም።

በዚህ መስክ በውጪ ሀገር የተካሄዱ ቀደምት ዋናዎችም ተመሳሳይ ድምጫ ያልታዩባቸው ሲሆን፣ ትኩረታቸውም ቀዋተኛ ተጽዕኖን መመርመር ነበር። ከዚህ አንጻር የማንበብ ብልሃቶች በአፍመናቸው ሆነ በጥራትና ቋንቋ የማንበብ ሂደትና መረዳት ላይ አዎንታዊ ተጽዕኖ አላቸው። የማጠቃለል ብልሃትም የተማሪዎችን አንብቦ መረዳትና አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ እንዳሳደገ የAghaie and Zhang (2012); Armbruster et al. (1987); Cho (2012); Cordero-Ponce (2000); Ghafournia and Afghari (2013); Khathayut and Karavi (2014); Khoshsima and Tiyar (2014); Maybodi and Maibodi (2017); Saddler et al. (2017); Salataci and Akyel (2002); Thien and Phan (2021); Zafarania and Kabganib (2014) ዋናዎች በአስረጃነት ይጠቀሳሉ። የማጠቃለል ብልሃት ተማሪዎች ዋና ማጠቃለያ እንዲጽፉ ማስቻሉንም ዋናዎች (Brown & Day, 1983; Brown et al., 1983; Chang et al., 2002; Garner, 1985; Karbalaeei & Rajyashree, 2010; Khoshnevis & Parvinnejad, 2015; Özdemir, 2018; Rinehart et al., 1986) አረጋግጠዋል። ብልሃት በተማሪዎች አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ላይ ቀዋተኛ ተጽዕኖ እንዳለውም የChen and Su (2012); Hwang et al. (2019); Knudson (1998); Pe jak and Pirc (2018); Solikhah et al. (2022); Westby et al. (2010) ዋናዎች አስረጁዎች ናቸው።

በአንጻሩ የማንበብ ብልሃቶች ከአንብቦ መረዳት ጋር ጉልህ ግንኙነት ቢኖራቸውም አንብቦ መረዳትን በመተንበይ ረገድ ያላቸው ድርሻ ዝቅተኛ ነው (Tobing, 2013)። የማንበብ ብልሃቶችን ማሰልጠንም አንብቦ መረዳትን የማሻሻል ጉልህ ድርሻ የላቸውም (Bagheri et al, 2012; Madkhali, 2005)። ብልሃቶች ዝቅተኛና ከፍተኛ የቋንቋ ብቃት ባላቸው ተማሪዎች መካከል በአንብቦ መረዳት ችሎታቸው ላይ ያሳደሩት ተጽዕኖም ልዩነት አለው (Mehrdad et al., 2012) ። የማጠቃለል ብልሃትን በተጠቀሙና ባልተጠቀሙ ተሳታፊዎች መካከል ደግሞ በአንብቦ መረዳት ችሎታ ጉልህ ልዩነት አልታየም፤ ነገርግን ብልሃቱ በአንብቦ መረዳት ላይ አቀዋተኛ ተጽዕኖ ሊኖረው ይችላል (Hwang et al., 2019)። Wormeli and Stafford (2018) እና Wormeli (2005)ም የማጠቃለል ብልሃትን መጠቀም ጊዜ እንደሚያሳዩትን በሥርዐተትምህርት መግባቱም ውጤታማ እንዳልሆነና አልፎአልፎም ከመጻፍ ክህሊ ጋር ብቻ የማስተሳሰር ችግር እንዳለ ገልጸዋል።

አጠቃሎ መጻፍን በተመለከተም በBean and Steenwyk (1984); Head (1986) እና Mokeddem and Houcine (2016) ዋናዎች እንደተገለጸው በመካከለኛ የክፍል ደረጃ ያሉ ተማሪዎች አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ችግር አለባቸው፤ ይህ ችሎታ ሳይኖራቸው እስከኮሌጅና የረብረብ ደረጃ ድረስ። ተማሪዎች የጽሑፍ አወቃቀሮችን የመለየትና አስረጃ ጽሑፎችን አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ችግሮችም አሉባቸው። Moghaddam (2018) ም በየረብረብ ደረጃ የሚገኙ ተማሪዎች አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታቸው ደክሞ መሆኑን የሚያረጋግጡ ሐሳብ አቅርበዋል ።

የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታን ለማሻሻል በአንብቦ መረዳት ክፍለጊዜ ተግባራዊ ሲሆንም ተማሪዎች ብልሃቱን የመጠቀም ችግሮች እንዳሉባቸው ዋናዎች አሳይተዋል። ከተሰተዋሉ ችግሮች መካከልም ሁሉንም ነገር መጻፍ፣ ሰፊ ነገር መጻፍ፣ በቂ ነገር አለመጻፍ፣ ቃል በቃል መገልበጥ፣ መረጃዎችን አዋቂ አለማፍለቅ፣ እንደት እንደሚያጠቃልሉ አለመውደቅ፣ የማጠቃለልን ተፈጥሮ ተግባር አለመረዳት፣ ጠቃሚና የማይጠቅሙ መረጃዎችን አለመለየት ይጠቀሳሉ (Konuk et al., 2016; በWestby et al., 2010 የተጠቀሱት Jones, 2007; Winograd, 1984)። ከዚህም በተጨማሪ ብልሃቱ አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ ላይ ባለው ተጽዕኖ በተማሪዎች መካከል ልዩነቶች እንዳሉ ዋናዎች አሳይተዋል። ልዩነት ከፈጠሩ ተላውጦዎች መካከልም በChimbganda (2006) እና በNishi-no et al. (2015) ዋናዎች የተማሪዎች የቋንቋ ብቃት ልዩነት፣ በBraxton (2009) ዋናት የትምህርት አቀራረብ (ቀዋታና

ኢቀጥታ) እና የጾታ ልዩነት፣ በLin and Maarof (2013) እና Sajedi (2014) ጥናቶች ብልሃቱን በትብብርና በገል የመጠቀም ልዩነት፣ በLi (2014) ጥናት የጽሑፍ ዓይነቶች (ተራኪና አሰሪጃ) ልዩነት፣ በKozminsky and Graetz (1986) እና El-Koumy (1997) ጥናቶች የቋንቋ (በጥንታዊ ቋንቋና በአፍሪካ ቋንቋ) ልዩነት ተጠቃሽ ናቸው። አጠቃሎ የመጻፍ ችግር መንስዔዎች ላይ ያተኮሩ ጥናቶችም (Bergin, 1998; Hidi & Anderson, 1986; Moghaddam, 2018; Westby et al., 2010) አጠቃሎ የመጻፍ ተግባርን አስቸጋሪ የሚያደርጉ ምክንያቶችን ጠቁመዋል። ተመራማሪዎች እንደገለጹት አጠቃሎ መጻፍ ውስብስብ፣ ፈርጂብዙ ተግባርን ከፍተኛ አዕምሯዊ ክንውንን የሚጠይቅ ነው። የማጠቃለል ሂደቱ፣ የትምህርቱ አቀራረብ፣ የጽሑፍ ሁኔታና ከተማሪው ጋር የተያያዙ ተላውጦዎች ተግባሩን አስቸጋሪ ያደርጉታል። ለጀማሪ ተማሪዎች የሚቀርቡ ጽሑፎች ሁኔታ (ርዝመት፣ የአደረጃጀት አይነት፣ የጽሑፍ ውስብስብነት)፣ የተግባሩ አሠራር ሂደት (ምንጩ ባለበት ወይም በሌለበት) ና የማጠቃለያው አይነትም (ጸሐፊ-ተኮርና አንባቢ-ተኮር) ተጽዕኖ ፈጣሪዎች ናቸው። እንደተማሪው የማጠቃለል ብቃት ደረጃ አዕምሮ የሚጠበቅበት መረጃ የማብላላት ብቃትም የተለያየ ነው። ዳራዊ ዕውቀትና የጽሑፍ ውህዳዊነት ደረጃም በማንበብና በማጠቃለል ችሎታ ላይ ተጽዕኖ አላቸው።

አጠቃሎ በመጻፍና አንብቦ በመረዳት ችሎታ መካከል ስላለው ግንኙነትም ጥናቶች ተካሂደዋል። ከእነዚህም መካከል የGao (2013) ; Graham and Hebert (2010) ; He (2008) እና Mokeddem and Houcine (2016) ጥናቶች ይጠቀሳሉ። ተመራማሪዎቹ እንደጠቆሙት አንብቦ መረዳት አዕምሯዊና ልዕላዊዎቹ ጥረቶችን የሚፈልግ አጠቃሎ ከመጻፍ ችሎታ ጋርም አንዱ የሌለው ጥገና የሆነ ርስብርባዊ ግንኙነት ያላቸው ናቸው። በመካከላቸውም አዎንታዊ ተዛምዶ አለ። አጠቃሎ መጻፍ በአንብቦ መረዳት ላይ ጉልህ አስተዋጽኦ አለው። አጠቃሎ የመጻፍ ተግባር (task) አንብቦ መረዳትን በማስተማር ረገድም የአማካይነት ሚና አለው። በአንጻሩ የLi (2014) ጥናት እንዳመለከተው አጠቃሎ የመጻፍ ተግባርን ለማከናወን የማንበብና የመጻፍ ክህሎች አስፈላጊ ቢሆኑም ማንበብና መጻፍ አጠቃሎ ለመጻፍ ያላቸው አስተዋጽኦ መካከለኛ ሆኗል።

በአጠቃላይ በኢትዮጵያ፣ የተማሪዎች አንብቦ የመረዳትና የመጻፍ ችሎታዎች ዝቅተኛ መሆናቸውን፣ ከጉዳዮቹ ጋር ተያይዞ የትምህርት አተገባበር ችግር መኖሩን፣ ከአጥኝው ልምድ በተጨማሪ ከቀደምት ጥናቶችና ከመንግስት ሰነዶች መገንዘብ ይቻላል። በመሰከት የተካሄዱ ቀደምት ጥናቶችም አንድ ድምዳሜ አልደረሱም፤ የማጠቃለል ብልሃት በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ባለው ተጽዕኖ አጠቃሎ መጻፍ የአማካይነት ሚናው አልተተኮረበትም። የመዋቅር ትንተና ሞዴልም በኢትዮጵያ በስፋት ጥቅም ላይ አልዋለም። የተቃኙ ፍትነታዊ ጥናቶችም ቁጥጥር የሚያስፈልጋቸውን ተላውጦዎች (test effect) ያልተቆጣጠሩ ነበሩ። ተደራሽ የሆኑ ብዙዎቹ ጥናቶችም ከጾታ፣ ከክፍል ደረጃ፣ ከጽሑፍ አደረጃጀት ዓይነት፣ ከቋንቋ፣ ከተማሪዎች የብቃት ደረጃ አንጻር ያሉ ልዩነቶችን በማወቅም ላይ አተኮረዋል። የተለያዩ ማኅበራዊ-ኮሚኒካሽን ማህበራዊ ጽሑፍ ቅጽ ላይ የሚጻፉ የተማሪዎችም ትኩረት አላገኙም። ብልሃቱ በአጠቃሎ መጻፍና በአንብቦ መረዳት ላይ ቀጥተኛ ተጽዕኖ ማሳደሩና አጠቃሎ መጻፍና አንብቦ መረዳትም ርስብርባዊ ተጽዕኖ እንዳላቸው ድርሳናት መጠቆማቸው ብልሃቱ በአንብቦ መረዳት ላይ ባለው ተጽዕኖ አጠቃሎ መጻፍ ያለውን የአማካይነት ሚና ለመመርመር በር ከፋች ሆኗል። በኢትዮጵያ ደረጃ ተደራሽ ከሆኑ ምንጮች አንጻር ሦስቱ ተላውጦዎች ተያይዘው የተሠሩበት ጥናትም አልተሰተዋለም።

ከእነዚህ የምርምር ክፍተቶች አንጻር በዚህ ጥናት የተማሪዎችን አንብቦ የመረዳትና አጠቃሎ የመጻፍ ችግሮች ለመፍታት የማጠቃለል ብልሃት ተግባራዊ ሆኗል። በዚህም የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ በኩል በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ያለው ተጽዕኖ ምን ይመስላል? ለሚለው ጥያቄ ምላሽ ለመስጠት ተሞክሯል።

ጥናቱም በአማርኛ ቋንቋ ትምህርት ለሰባተኛ ክፍል ተማሪዎች በማጠቃለል ብልሃት ማንበብን በማስተማር ረገድ የሚከተሉትን መላምቶች መርምሯል፡-

- መላምት (Ha-1) - የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ ላይ ጉልህ ቀጥተኛ ተጽዕኖ አለው።
- መላምት (Ha-2) - አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ጉልህ ቀጥተኛ ተጽዕኖ አለው።
- መላምት (Ha-3) - የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ በኩል በአንብቦ መረዳት ላይ ጉልህ ኢቀጥተኛ ተጽዕኖ አለው።

የአጠናገ ስደድ

የጥናቱ ተሳታፊዎች

ይህ ጥናት ቅድመ-ድንገራዊ ተግባር ባለቁጥጥር ቡድን ፍትነት መሰል የምርምር ንድፍን የተከተለ ነው። ይህ ንድፍ የተመረጠው እያንዳንዱን ተሳታፊ መደበኛ ትምህርቱን ለመማር ከተመደበበት ወጪ በእጣ በመከራና በቁጥጥር ቡድን መመደብ ስለማይቻል ነው። ተሳታፊዎችም የ2014 ዓ.ም የአዘዘ ጠዳ ክፍለ-ወር አገልግሎት አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት የሰባተኛ ክፍል ተማሪዎች ሲሆኑ መደበኛውን ትምህርት ለመማር ባለበት በተራ ዕጣ ንምና የ71 (ብዛት= 54) በመከራ ቡድን፣ የ72 (ብዛት= 55) በቁጥጥር ቡድን ተመድበዋል። የመዋቅር ትንተና ሞዴልን ለመጠቀምም Wolf et al. (2013) እንደጠቆሙት ከ30-460 ናሙና በቂ ነው። ጥናቱ በሁሉም ትምህርት-ቤቶች ሊተገባር ቢችልም ፍትነት መሰል በመሆኑ ፈቃደኛነትንና መረጃዎችን በአግባቡ ለመሰብሰብ ጊዜን ስለሚጠይቅ ትምህርት-ቤቱ በአመቺ ንምና ተመርጧል። የክፍል ደረጃው ደግሞ

የግጠቃለል ብልሃቱ በላይኛው የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ርክን ውጤታማ መሆኑን ጥናቶች መጠቀሚያው ተማሪዎች ለመረጃ ሰጭ ጽሑፎች በስፋት የሚጋለጡበትና ወደጅሎተኛ ደረጃ ትምህርት ርክን ለመሸጋገር መሠረት በመሆኑ የተመረጠ ነው።

የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች

የዚህ ጥናት የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች የአንብቦ መረጃት ችሎታና አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ፈተናዎች ናቸው። ሽሁቱም ፈተናዎች ለቅድመ-ድኅረትምህርት መረጃ መሰብሰቢያነት ውለዋል። የአንብቦ መረጃት ፈተናው የHashim (2014)ና Indillah (2020) ን አንብቦ መረጃት ፈተና መወሰኛ ሞዴሎችን አቀናጅቶ መነሻ በማድረግ በአንድ አስረጂ ዝርዝር ምንባብ ላይ የተመሠረተ 36 የመልስ አስመራጭ ጥያቄዎችን ይዟል። የቅድመትምህርት ፈተናው ውጤት የስርጭት ወጥነት በሽሁቱ ክፍሎች ለየብቻ በኮልሞግሮቭ ስሚርኖቭ ተሰልቶ የ71 sta-tistic=.100, df=54, p=.200፣ የ72 ደግሞ statistic=.104, df=55, p=.200 ሆኗል። አስተማማኝነቱም በጉትማን ሞዴል ተሰልቶ በ109 ተማሪዎች r= .741 ሆኗል። የፈተናው የይዘት ትክክለኛነትም (Content Validity Index (CVI)) ከአምስት ገምጋሚዎች የተገኘው መረጃ በLawshe (1975) ቀመር $\alpha = 5\%$ የሰህተት ይህንታ ተሰልቶ CVI (α) = 0.99 ሆኗል፤ ከ36%ም ታርጊዳል።

አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ፈተናውን በተመለከተም ከተማሪዎች የክፍል ደረጃ ጋር ትይዩ የሆነ አስረጂ ምንባብ በአጭር እንዲያጠቃልሉ በአጥኚው ተዘጋጅቷል። የተማሪዎች ማጠቃለያዎችም ከይዘትና ቅርጽ አንጻር ወይም በዋና ሐሳብ፣ ጠቃሚ ዝርዝር ሐሳቦች፣ ተጠያቂ ግጥምጥምነትና ሥርዓተጽሕፈት ላይ ያተኮሩ ባለአምስት አሜራጭ ዝርዝር የሚረጋገጡ መስፈርቶችን (analytical rubric) በመጠቀም በሦስት አራማጆች ከ25% ታርጊዳል። የሚረጋገጡ መስፈርቶቹ Braxton (2009) የተጠቀሙበትን በማሻሻል የተወሰዱ ናቸው። ቅድመትምህርት የግጠቃለል ፈተናው ውጤት የስርጭት ወጥነት በሽሁቱ ክፍሎች ለየብቻ በኮልሞግሮቭ ስሚርኖቭ ተሰልቶ የ71 statistic=.091, df=54, p=.200; የ72 ደግሞ statistic=.100, df=55, p=.200 ሆኗል። የአራማጆች የስምምነት ደረጃም r=.900 ሆኗል። የይዘት ትክክለኛነት (Content Validity Ratio (CVR)) ደረጃውም እንዲሁ ከአምስት ገምጋሚዎች የተገኘው መረጃ በLawshe (1975) ቀመር $\alpha = 5\%$ የሰህተት ይህንታ ተሰልቶ CVR (α) = 0.99 ሆኗል።

የጥናቱ ሂደትና አተገባበር

በጥናቱም ተማሪዎች ማስታወሻ እንዳይዙና ትርፍ የፈተና ወረቀቶች እንዳይወጡ ቁጥጥር ተደርጎ ቅድመትምህርት መረጃዎች ከተሰበሰቡ በኋላ መመሪያመር በሆነው አቀራረብ ላይ የተመሠረተው የHare and Borchardt (1984) የግጠቃለል ብልሃት ሞዴል ተግባራዊ ሆኗል። ከብልሃቱ ውጪ የሙከራና የቁጥጥር ቡድኖቹ ተመሳሳይ ምንባቦችን ከነመልመጃቸው በተመሳሳይ መምህር ተምረዋል። የብልሃት ትምህርቱም በቀጥተኛ ገለጻ፣ በልሥራ-እንሥራ-ሥራ ሞዴል መር (አገዝ) በሆነ ልምምድ ለስምንት መደበኛ ክፍላገዜ (320 ደቂቃ) በአማርኛ ቋንቋ አንብቦ መረጃት ትምህርት ላይ ስለጥናቱ በሙሉ ገለጻና ሞዴል ትግበራ ስልጠና በተሰጣት የክፍሉ መምህርት ተተግብሯል። የሙከራ ቡድኑ የክፍል ውስጥ መላማ መገኛ ቁሳቁሶችም ከክፍል ውጪ እንዳይወጡ ቁጥጥር ተደርጎባቸዋል። መጨረሻም ድኅረትምህርት መረጃዎች ተሰብስበዋል።

አጠቃሎ መጻፍን በተመለከተም በዚህ ጥናት ለማንበብ መጻፍ የሚለው እይታ ተተክሮበታል። ተግባሩ ዓይነት-ብዙና እንደተማሪዎች የክፍል ደረጃ የሚወሰን በመሆኑ በዚህ ጥናት ጸሐፊተኞች የቀጥተኛ (extractive)፣ ነጠላ ሰነድ፣ ጽሑፍ የሆነው ግጠቃለል ተተግብሯል። ጸሐፊተኞች የሆነው ግጠቃለል ተማሪ ለራሱ ተግባር ወይም ለጥናት ሲል ከዋና ጽሑፍ የተረጋውን በአጭር ለመግለጽ ይጠቀምበታል። ቀጥተኛ ግጠቃለል ደግሞ ዝቅተኛ የማንበብ ልምድ ያላቸው ተማሪዎች ከቀረበ ጽሑፍ ጠቃሚ ያሉትን የሚለዩበት ነው። ይህ የግጠቃለል ዓይነት የቀረበውን ጽሑፍ መሠረት በማድረግ ለግጠቃለል የሚያስችል ሲሆን ተማሪዎችም መረጃዎችን ከየአንቀጹ እንዲመርጡ ለማስተማርም ቀላል ነው።

የመረጃ አተናተን ዘዴዎች

ጥናቱ አበርታኮር የመጥቅር ትንተና ሞዴልን (CB-SEM Using spss AMOS) ተግባራዊ አድርጓል። የሙከራና የቁጥጥር ቡድኖች የተማሩባቸውን ብልሃቶች በምድባዊ ተላውጦነት በመጠቀም ውጤቱን በማወዳደር ትንተናው ተሠርቷል። በቅድመትምህርት ሽሁቱ ክፍሎች አጠቃሎ በመጻፍና በአንብቦ መረጃት ችሎታ አንድነት (homogeneity) ያላቸው ስለሆኑ መረጃዎቹ በነጻ ናሙና ተክሰት ተሰልተው የተገኘው ውጤት በተከታታይ ($t(107) = .779, p = .438; t = .097, p = .923$) ሆኗል። በሽሁቱ ጥገኛ ተላውጦዎች የቡድኖች የልዩነት ተመሳሳሎ (equality of variances) ደግሞ በሰባ ፍተሻ ተሰልቶ የተገኘው ውጤት በተከታታይ ($F = 3.039, p > 0.05; F = 1.996, p > 0.05$) ሆኗል። ከዚህ በተጨማሪም የተሳታፊዎች ጾታ በካይ ካሬ ተሰልቶ የተገኘው ውጤት ($X^2(1, 109) = 2.644, p = .104$) ሲሆን ዕድሜያቸው ደግሞ በነጻ ናሙና ተክሰት ተሰልቶ የተገኘው ውጤት ($t(107) = 1.610, p = .110$) ሆኗል። ውጤቱ እንዳመለከተውም የተሳታፊዎች ባህርይ ተመሳሳይ ነው።

በቡድኖች መካከል የድኅረትምህርት ፈተናዎች የአማካይ ውጤት ልዩነት መኖር አለመኖርም ተሰልቷል። ከዚህ አንጻር በግጠቃለል ችሎታና በአንብቦ መረጃት ችሎታ የተገኘው ውጤት በተከታታይ ($t(107) = 4.010, p < .005, \eta^2 = 0.132$) እና (t

(107) = 5.351, $p < .005$, $\eta^2 = 0.211$) በመሆን የሙከራ ቡድኑ ከፍ ብሎ ጉልህ ልዩነት ታይቷል። በቅድመና ድንገትምህርት ውጤቶች መካከል ቀጥተኛ ግንኙነት (linearity) መኖሩ በብትን ግራፍ ተሰልተው ተገቢነታቸው ተረጋግጧል። የአንብቦ መረዳት ፈተናው ውጤት የስርጭት ወጥነት በኮልሞግሮቭ ስሚርዎቭ ተሰልቶ የሙከራና የቁጥጥር ቡድኑ በተከታታይ statistic = .093, df = 54, $p = .200$ እና statistic = .110, df = 55, $p = .094$ ሆኗል። አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ፈተና ውጤት የስርጭት ወጥነት ደግሞ የሙከራና የቁጥጥር ቡድኑ በተከታታይ statistic = .068, df = 54, $p = .200$ እና statistic = .111, df = 55, $p = .088$ ሆኗል። የመረጃዎች የሞዴል ስምሙንትም (model fitness) የናሙና ብዛቱን በማሳደግ 5000 በማድረግ የተገኘው ውጤት ተቀባይነት ያለው ሆኗል። ውጤቱም በመዋቅር ትንተና ምስሉ ላይ ሠፍሯል። በአጠቃላይ የመዋቅር ትንተና ሞዴልን ለመጠቀም ቅድመሁኔታዎች ተሟልተዋል።

የመረጃ ትንተና

የማጠቃለል ብልሃት በአንብቦ መረዳት ላይ ባለው ተጽዕኖ የአጠቃሎ መጻፍ ችሎታን የአማካይነት ሚና ለመመርመር ቅድመትምህርት የአንብቦ መረዳትና አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ውጤቶች በአብር ተላውጦንት ቁጥጥር ተደርጎባቸዋል። ምክንያቱም ቅድመትምህርት መረጃዎች በድንገትምህርት መረጃዎች ላይ በተከታታይ ጉልህ ተጽዕኖ ($\beta = .510$, $CR = 6.131$, $p < .005$; $\beta = .509$, $CR = 3.499$, $p < .005$) አሳይተዋል። የመጀመሪያው የጥናቱ መላምት “የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ ላይ ጉልህ ቀጥተኛ ተጽዕኖ አለው።” የሚል ነው። ይህን በተመለከተ ትንተናው እንዳሳየው፣ ብልሃቱ አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ ላይ ጉልህ አምንታዊ ቀጥተኛ ተጽዕኖ ($\beta = 2.410$, $CR = 3.948$, $p < .005$) አሳድሯል። በመሆኑም አልቦ መላምቱ ውድቅ ሆኖ አማራጭ መላምቱ ተቀባይነት አግኝቷል።

ኸለተኛው የጥናቱ መላምት ደግሞ “አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ በአንብቦ መረዳት ላይ ጉልህ ቀጥተኛ ተጽዕኖ አለው።” የሚል ነው። የትንተና ሞዴሉ እንዳሳየውም አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ በአንብቦ መረዳት ላይ ጉልህ ቀጥተኛ ተጽዕኖ ($\beta = .178$, $CR = 1.460$, $p = .108$) አሳደረገም። በመሆኑም አማራጭ መላምቱ ውድቅ ሆኖ አልቦ መላምቱ ተቀባይነት አግኝቷል።

የመጨረሻው የጥናቱ መላምት “የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ በኩል በአንብቦ መረዳት ላይ ጉልህ ኢቀጥተኛ ተጽዕኖ አለው።” የሚለው ነው። መረጃው እንደመለከተውም ብልሃቱ በአንብቦ መረዳት ላይ የጎላ ኢቀጥተኛ ተጽዕኖ ($\beta = .430$, $p = .109$) አሳደረገም። በመሆኑም አማራጭ መላምቱ ውድቅ ሆኖ አልቦ መላምቱ ተቀባይነት አግኝቷል።

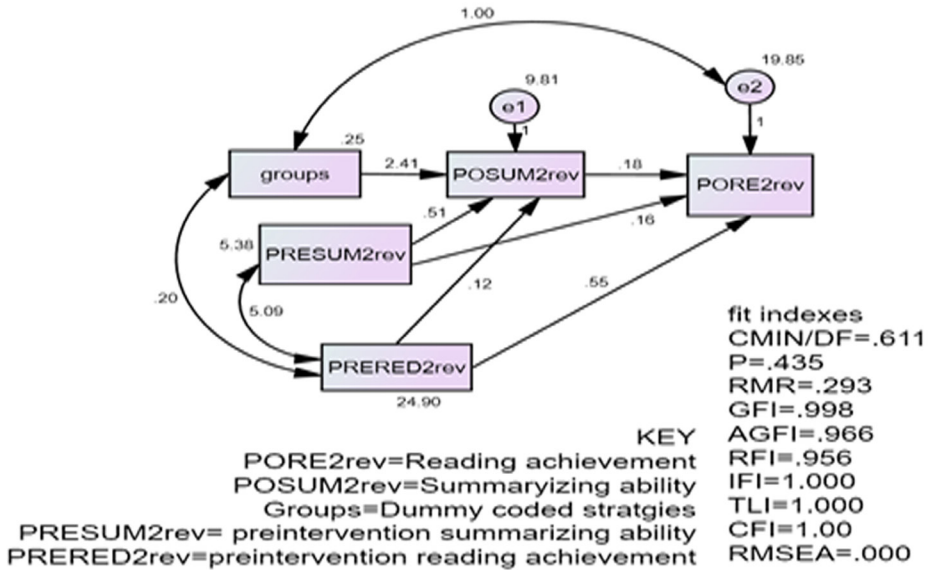
በመጨረሻም ነጻ ተላውጦዎች በጥገኛ ተላውጦዎች ላይ ያላቸው የመገለጽ መጠን ሲታይ ብልሃቱና አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ በአንብቦ መረዳት ላይ $R^2 = .37$, $p < .005$ ፣ ብልሃቱ አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ ላይ $R^2 = .290$, $p < .005$ የሆነ ጉልህ የመገለጽ ተጽዕኖ መኖሩ ተስተውሏል። ነገርግን ከምርምር ሞዴሉ እንደተስተዋለው የማጠቃለል ብልሃት በአንብቦ መረዳት ላይ ባለው ተጽዕኖ አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ የአማካይነት ሚና የለውም። በአጠቃላይ የትንተና ውጤቱንም ከታች ከቀረቡት ሠንጠረዥና ምስል ማስተዋል ይቻላል።

ሠንጠረዥ፡- የማጠቃለል ብልሃት በአንብቦ መረዳት ላይ ያለው ቀጥተኛና ኢቀጥተኛ ተጽዕኖ በመዋቅር ትንተና ሞዴል

ተላውጦዎች ግንኙነት (መላምቶች)	ድንገት R2	ቀጥተኛ ተጽዕኖ B	ኢቀጥተኛ ተጽዕኖ B	95% ትክክል የመሆን እድል CI		የቲዋጋ CR	P (ባለ2)
				LL	UL		
አጠመ. < - - - ማብ.	-	2.410	-	1.193	3.82	ጫፍ)	.001
አመ. < - - - አጠመ.	-	.178	-	-.035	.428		
አመ. < - - - አጠመ. < - - ማብ.	-	-	.430	-.086	1.102	- -	.109
አጠመ. < - - - ማብ.	.290	-	-	.172	.455	-	.001
አመ. < - - - ማብ.ና አጠመ	.37	-	-	.247	.501	-	.001

አጠመ. = አጠቃሎ መጻፍ ችሎታ፣ አመ. = አንብቦ መረዳት፣ ማብ. = የማጠቃለል ብልሃት

እነዚህ በሠንጠረዥ የተስተዋሉት የኬታ (β) ውጤቶች ኢመደቦች ግመታዎች (unstandardized estimates) ናቸው። ኢመደቦቹው ግመታ ሪፖርት የተደረገበት ምክንያት አንደኛ፣ በመዋቅር ትንተና አማካይ ተላውጦ ካለ ተዘውትሮ ሪፖርት የሚደረግ መሆኑ ነው። ኸለተኛ፣ ጥናቱ መከራዊ ሆኖ ነጻ ተላውጦዎች (የሙከራው (1) ና የቁጥጥሩ (0) የማንበብ ብልሃቶች) እንደምድባዊ (dummy coded) ሆኑም ትንተናው ከተሠራ ሪፖርት የሚደረገው የግድ ይህ ግመታ በመሆኑና መደቦቹው ትርጉም አልባ በመሆኑ ነው (Koschate-Fischer and Schwille, 2022)።

ምስል:- የመለምታዊ ሞዴል የመጨረሻ ኢመደሰኛ ምጣኔ ውጤት

የውጤት ማብራሪያ

ከመጀመሪያው የጥናት መለምት አንጻር የተገኘው ውጤት እንዳመለከተው የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ ላይ ጉልህ አምንታዊ ቁጥተኛ ተጽዕኖ ($\beta=2.410$, $CR=3.948$, $p<.005$) አሳድሯል። ይህም የመከራ ቡድኑ ከቁጥጥር ቡድኑ ያልቅ ከቁጥተኛ የብልሃት ትምህርቱ ተጠቃሚ መሆኑን አመለካኝ ነው። የተገኘው ውጤትም የማጠቃለል ብልሃትን በግልጽ ማስተማር አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ ላይ ጉልህ ተጽዕኖ እንዳለው ካረጋገጡት ከBean and Steenwyk (1984); Braxton (2009); Chang et al, (2002); Chen and Su (2012); Cordero-Ponce (2000); Khathayut and Karavi (2014); Knudson (1998); Özdemir (2018); Pečjak and Pirc (2018); Solikhah et al. (2022) እና Thien and Phan (2021) ዋናቶች ውጤት ጋር የሚደጋገፍ ሆኗል። ውጤቱ Rose (2001) በሁሉም የትምህርት ርከን የሚገኙ ተማሪዎች አጠቃሎ የመጻፍ ችግር አለባቸው፤ በመሆኑም ብልሃቱን ያውቁታል ብሎ ከማለፍ በግልጽ ማስተማር ይገባል፤ ላሉት ሐሳብም ደጋፊ ነው።

በአንጻሩ ብልሃቱን በቁጥታ በመማር ከጾታ አንጻር ከወንዶች ያልቅ ሴቶች የተሻለ ውጤት አሳይተዋል (Braxton, 2009)፤ ብልሃቱን በትብብር መጠቀም በግል ከመጠቀም የበለጠ ውጤት ታይቷል (Lin and Maarof, 2013; Sajedi, 2014)፤ ተማሪዎች ከአስረጂ ጽሑፎች ያልቅ ተራኪዎችን በቀላሉ አጠቃለዋል (Li, 2014)፤ ከሚሉት አወዳዳሪ ዋናቶች በተቃራኒ በችሎታና በማኅበረህዝብ የሚሰጡ ዳሬ ቅጽዋር ባህርይ ባላቸው ተማሪዎች ላይ ተሠርቶ ውጤታማ መሆኑን መረዳት ተችሏል።

ከኹለተኛው የጥናት መለምት አንጻር ደግሞ አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ጉልህ ቁጥተኛ ተጽዕኖ አለመሰጠቱን ($\beta=.178$, $CR=1.460$, $p=.108$) የትንተና ሞዴሉ አሳይቷል። ውጤቱም አጠቃሎ መጻፍ በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ጉልህ ተጽዕኖ የለውም (Crowhurst, 1991)፤ ማንበብና መጻፍን አቀናጅቶ ማስተማር በአንብቦ መረዳትና አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ በመከራና በቁጥጥር ቡድኑ ጉልህ ልዩነት አልታየም (Cho & Brutt-Griffler, 2015) ከሚሉት ውጤቶች ጋር የሚደጋገፍ ሆኗል። በሌላ በኩል መጻፍ ማንበብን አሻሽሏል (Gao, 2013; Graham & Hebert, 2010)፤ ማንበብና መጻፍ አቅጣጫዊ በሆነ መልኩ (መጻፍ ለማንበብ፣ ማንበብ ለመጻፍ) ግንኙነት ሊኖር ይችላል (Shanahan & Lomax, 1986) ከሚሉት ሞዴሎች የሚቃረን ሆኗል። Grabe and Zhang (2016) እንደገለጹትም በመማር ረገድ ማንበብና መጻፍ ያላቸው ግንኙነት እውነት ነው፤ ነገርግን በዚህ ዋናት የጎላ ግንኙነት አለመታየቱ ምናልባት Carson et al (1990) በዋናታቸው የመጻፍና ማንበብ ግንኙነት በአፍመናቸው በኹለተኛ ቋንቋዎች ተለያይቷል፤ የተማሪዎች ማጠቃለያ ለመጻፍ ያላቸው ግላዊ ልዩነትም ምክንያት ሊሆን ይችላል። ካሉት ጋር ሊያያዝ ይችላል። በዚህ ዋናት የልምድ

ጊዜው ስምንት ሳምንት መሆኑም ግንኙነት ላለመኖሩ ምክንያት ሊሆን ይችላል።

ከመጨረሻው የዋናቱ መለምት አንጻር የማጠቃለል ብልሃት አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ በኩል በአንብቦ መረዳት ላይ ጉልህ ኢቀጥተኛ ተጽዕኖ አላሳደረጉ ($\beta = .430, p = .109$) የትንተና ውጤቱ አሳይቷል። ይህም አጠቃሎ መጻፍ የተማሪዎች አንብቦ መረዳት እንዲሻሻል ከማድረጉ በተጨማሪ የአማካይነት ሚና አለው (Gao, 2013; Higgs et al., 2023) ፤ የማጠቃለል ብልሃቱና አንብቦ መረዳት ኢቀጥተኛ ግንኙነት ሊኖራቸው ይችላል (Hwang et al., 2019) ከሚሉት የዋናት ውጤቶች ጋር የሚቃረን ሆኗል። በመሆኑም በቀደምት ዋናቶች (ለምሳሌ፣ Barreiro, 2019; Nataional Reading Panel, 2000; Pe jak and Pirc, 2018) የማጠቃለል ብልሃት አንብቦ የመረዳት ችሎታን በቀጥታ አሻሽሏል። በዚህ ዋናትም በአንብቦ መረዳት ውጤት የመከራ ቡድኑ ከቁጥጥሩ በልጠታ ታይቷል። በመሆኑም የተማሪዎችን የአንብቦ መረዳት ችግር ለመቅረፍ ብልሃቱን በግልጽና በቀጥታ ማስተማር ተገቢ ሊሆን ይችላል።

ማጠቃለያ

ይህ ፍትነት መሰል ባለቁጥጥር ቡድን ዋናት የማጠቃለል ብልሃት በአንብቦ መረዳት ላይ በሚኖረው ተጽዕኖ አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታን የአማካይነት ሚና ፈትሷል። ለዚህም አንብቦ የመረዳትና አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ ፈተናዎች ከመከራና ከቁጥጥር ቡድኑ የሰባተኛ ክፍል ተማሪዎች መረጃዎች ለመሰብሰብ ወለዋል። ቅድመ-ኃላጊዎች ተፈትሸው ተገቢነታቸው ከታየ በኋላም አጠቃሎ በመጻፍና አንብቦ መረዳት ችሎታ ፈተናዎች የተገኙ መረጃዎችም በአበርታታ የመጠቅር ትንተና ሞዴል (CB-SEM using spss AMOS v-20) ተተንትኑዋል። በተደረገው የመለምት ፍተሻዎችም የማጠቃለል ብልሃት በአጠቃሎ መጻፍ ችሎታ ላይ ጉልህ ቀጥተኛ አዎንታዊ ተጽዕኖ አሳደረገ። በአንጻሩ አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ጉልህ ቀጥተኛ ተጽዕኖ አሳደረገ። የማጠቃለል ብልሃትም አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ በኩል በአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ጉልህ ኢቀጥተኛ ተጽዕኖ አሳደረገ። በመሆኑም በማጠቃለል ብልሃትና በአንብቦ መረዳት ችሎታ መካከል ባለው ግንኙነት አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ የአማካይነት ሚና አላሳደረገም። ከአጠቃላይ ውጤቱ ግን የተማሪዎችን አጠቃሎ የመጻፍ ችግር ለመፍታት ብልሃቱን በቀጥታ ማስተማር እንደሚቻልና የአንብቦ መረዳት ችሎታቸውን ለማሻሻልም ብልሃቱ አጠቃሎ በመጻፍ ችሎታ ላይ ጥገኛ አለመሆኑን መረዳት ተችሏል።

አስተያየት

ዋናቱ ፍትነት መሰል እንደመሆኑ መጠን ከባህርይው የሚመነጨው ውስንነቶች ቢኖሩትም ንድፈሐሳባዊ፣ ሥነ-ምግባርያዊና ምርምራዊ ጠቀሜታዎችን አስገኝቷል። በመረጃ ትንተና ውጤቱ አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታ የጎላ የአማካይነት ሚና ባያሳይም የማጠቃለል ችሎታ በአንብቦ መረዳት ላይ ያሳየው የተጽዕኖ መጠን ዘሮ ባለመሆኑ አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታን በማሳደግ አንብቦ የመረዳት ችሎታን ማሳደግ እንደሚቻል ይጠቁማል። የአማርኛ ቋንቋ መምህራንም የማጠቃለል ብልሃትን በግልጽ በማስተማር በተማሪዎች አንብቦ የመረዳትና አጠቃሎ የመጻፍ ችሎታዎች ላይ ቀጥቶ አዎንታዊ ተጽዕኖ ሊፈጥሩ ይችላሉ። የሥርዐተ-ምህጻናት አዘጋጅቻል ለቀጥተኛ የብልሃት ትምህርት ትኩረት ቢሰጡ ተማሪዎችን ተጠቃሚ ያደርጋል። በመማሪያ መጻሕፍት ለተማሪዎች የውይይት መመሪያ፣ የክርክር መመሪያ፣ የሕይወት ታሪክ አጻጻፍ መመሪያ ወዘተ. የሚሉ ግልጽ መረጃዎች እንደቀረቡላቸው ሁሉ፣ የተመረጡ ወቅታዊና ውጤታማ የመማር ብልሃቶች በውስጣቸው ስላሉ አላሳደሩት አተገባበራቸው ግልጽ መረጃ ቢቀርቡላቸው የማንበብና የመጻፍ ትምህርታቸው የተሳሳለው የተሳካ ሊሆን ይችላል።

ቀደምት ዋናቶች መጻፍና ማንበብ ከተለያዩ ሞዴሎች አንጻር ግንኙነት እንዳላቸው አቋም ቢኖርም የማንበብ ብልሃቶች በአንብቦ መረዳት ላይ ባላቸው ተጽዕኖ የአጠቃሎ መጻፍ ችሎታን የአማካይነት ሚና በተመለከተ የመከራዊ ዋናቶች እጥረት እንዳለ ተስተውሏል። ቀደምት ዋናቶችም አንድ ወጥ ድምዳሜን ያመለክቱ አይደሉም። ከዚህ አንጻር ግንኙነታቸውን ለማሳራት የልምምድ ጊዜውን በመጨመር ተጨማሪ ዋናቶች አስፈላጊ ናቸው።

ምስጋና

ለዚህ ዋናት ዳር መድረስ በዋና ተመሳተፍ ፈቃደኛ የሆኑትን የአጼፋሲል ትምህርት ቤት የ7ኛ 1ኛ 2 ክፍል ተማሪዎች፣ የክፍሎቹን መምህርት ካሳሽ አሰፋው፣ ህገ ጥናታዊ ጽሑፍ በማረም ያገዙንን አንዳርጋቸው መንገሻ (አማርኛ በማስተማር ፒኤችዲ ተማሪ) እንዲሁም የበጀት ድጋፍ ያደረገልንን ጎንደር ዩኒቨርሲቲ ከልብ እናመሰግናለን።

ዋቢዎች

በላቸው ደመቀ። (2011) ። በአማርኛ ቋንቋ መምህራን የማንበብ ትምህርት አተገባበር የማንበብ ደረጃዎች ተግባራትና ተግዳሮቶች በስልጢ ወረዳ በ10ኛ ክፍል ተተካሪነት። [ያልታተመ የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ዋናት፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ] ።

ባይሌ ታደገ። (2013) ። በአስኮ አዲስ ሰፈር የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ቤት የአማርኛ ቋንቋ አንብቦ የመረዳት ችሎታና የማንበብ ተነሳሽነት ጸታተኮር ዋናት፤ በሰባተኛ ክፍል ተተካሪነት። [ያልታተመ የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ዋናት፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ] ።

ታደሰ ዳርጋው። (2012) ። የራስመር መማር ብልሃቶች (Self-regulated learning strategies) አንብቦ የመረዳት ችሎታ፣ የማንበብ ተነሳሽነትንና የብልሃቶችን አጠቃቀም የማሳደግ ሚና፤ በአማርኛ ቋንቋ ትምህርት በሰባተኛ ክፍል ተማሪዎች ተተካሪነት። [ያልታተመ የሰባተኛ ዲግሪ ማሟያ ዋናት፣ ባህርዳር ዩኒቨርሲቲ] ።

ትምህርት ሚኒስቴር። (2007) ። አማርኛ እንደአፍመፍቻ ቋንቋ የሰባተኛ ክፍል የተማሪ መጽሐፍ። አል - ጉሬር አሳታሚ ድርጅት (ዱባይ) ና ንግድ ማተሚያ ድርጅት፣ አዲስ አበባ። Nova publications, Jalandhar-Delhi, works@nppl.in

እንድረስ አባይ። (2009) ። በቴክኒክ ውቅር ብልሃቶች በዐማርኛ ማንበብን መማር በተማሪዎች የአንብቦ መረዳት ችሎታ ላይ ያለው ተጽዕኖ በሰባተኛ ክፍል ተተካሪነት። [ያልታተመ የሰባተኛ ዲግሪ ማሟያ ዋናት፣ አዲስአበባ ዩኒቨርሲቲ] ።

አሰንቃ ታረቀኝ። (2011) ። ተማሪተኮር አቀራረብ አንብቦ መረዳት ችሎታና ፍላጎት ላይ የሚኖረው ፋይዳ። [ያልታተመ የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ዋናት፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ] ።

ሰንታየሁ ትርፌ። (2011) ። በዋናዎቹ መልስ ግንኙነት ዘዴ ማስተማር የአንብቦ መረዳት ችሎታን ለማሳደግ ያለው ሚና፤ በሻሁራ መሰናዶ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት በ11ኛ ክፍል ተማሪዎች ተተካሪነት። [ያልታተመ የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ዋናት፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ] ።

ፈለቀ አርጋው። (2009) ። የአንብቦ መረዳት ብልሃቶች የአንብቦ መረዳት ችሎታንና የማንበብ ተነሳሽነትን ለማገልበት ያላቸው አስተዋጽኦ፤ በ9ኛ ክፍል ተማሪዎች ተተካሪነት። [ያልታተመ የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ዋናት፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ] ።

ዘራቱ አሰፋው። (2012) ። በልዕለግንጣቤያዊ ብልሃት ማንበብን ማስተማር በአንብቦመረዳት ችሎታ፣ በብልሃቱ ዕውቀትና በማንበብ ተነሳሽነት ላይ ያለው አስተዋጽኦ፤ አማርኛን እንደሁለተኛ ቋንቋ በሚማሩ ተማሪዎች ተተካሪነት። [ያልታተመ የሰባተኛ ዲግሪ ማሟያ ዋናት፣ ባህርዳር ዩኒቨርሲቲ] ።

ደረጃ ጌታሁን። (2011) ። አፍልቆታዊ የመማር ብልሃት አንብቦ የመረዳት ችሎታንና የማንበብ ተነሳሽነትን ለማሳደግ ያለው አስተዋጽኦ፤ በጎንደር ዩኒቨርሲቲ ኮሚዩኒቲ ትምህርት ቤት በሰባተኛ ክፍል ተማሪዎች ተተካሪነት። [ያልታተመ የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ዋናት፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ] ።

Aghaie, R., & Zhang, L. J. (2012). Effects of explicit instruction in cognitive and meta-cognitive reading strategies on Iranian EFL students' reading performance and strategy transfer. *Instructional Science*, 40(6), 1063-1081. DOI 10.1007/s11251-011-9202-5.

Armbruster, B. B., Anderson, T. H., & Ostertag, J. (1987). Does text structure/summarization instruction facilitate learning from expository text?. *Reading research quarterly*, 331-346. URL: <https://www.jstor.org/stable/747972>

Barber, A. T., & Klauda, S. L. (2020). How reading motivation and engagement enable reading achievement: Policy implications. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, 7(1), 27-34. DOI: 10.1177/2372732219893385

Barreiro Cedeño, J. P. (2019). Improving Reading Comprehension of Narrative Texts through Summaries (Master's thesis, Universidad Casa Grande. Departamento

- de Posgrado).
- Bean, T. W., & Steenwyk, F. L. (1984). The effect of three forms of summarization instruction on sixth graders' summary writing and comprehension. *Journal of Reading Behavior*, 16(4), 297-306. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1080/10862968409547523>
- Benzer, A., Sefer, A., Oren, Z., & Konuk, S. (2016). A student-focused study: Strategy of text summary writing and assessment rubric. *EGITIM VE BILIM-EDUCATION AND SCIENCE*, 41(186). DOI: 10.15390/EB.2016.4603
- Braxton, D. M. (2009). *The effects of two summarization strategies using expository text on the reading comprehension and summary writing of fourth-and fifth-grade students in an urban, title 1 school* [Doctoral dissertation, University of Maryland, College Park].
- Bromley, K. D. A., & McKeveny, L. (1986). Précis writing: Suggestions for instruction in summarizing. *Journal of Reading*, 29(5), 392-395.
- Brown, A. L., Day, J. D., & Jones, R. S. (1983). The development of plans for summarizing texts. *Child development*, 968-979.
- Carson, J. E., Carrell, P. L., Silberstein, S., Kroll, B., & Kuehn, P. A. (1990). Reading-writing relationships in first and second language. *Tesol Quarterly*, 24(2), 245-266.
- Chen, Y. S., & Su, S. W. (2012). A genre-based approach to teaching EFL summary writing. *ELT journal*, 66(2), 184-192. doi:10.1093/elt/ccr061
- Chang, K. E., Sung, Y. T., & Chen, I. D. (2002). The effect of concept mapping to enhance text comprehension and summarization. *The Journal of Experimental Education*, 71(1), 5-23.
- Chimbganda, A. B. (2006). *A study of the summarizing strategies used by ESL first year science students at the University of Botswana* [Doctoral dissertation, Rhodes University].
- Cho, H., & Brutt-Griffler, J. (2015). Integrated reading and writing: A case of Korean English language learners. *Reading in a Foreign Language*, 27(2), 242.
- Cho, Y. (2012). *Teaching summary writing through direct instruction to improve test comprehension for students in ESL/EFL classroom* [Doctoral dissertation, University of Wisconsin-River Fall].
- Corder-Ponce, W.L. (2000). Summarization interaction: Effects on foreign language comprehension and summarization of expository texts. *Reading Research and Instruction*, 39(4), 329-350. <https://doi.org/10.1080/19388070009558329>
- Crowhurst, M. (1991). Interrelationships between reading and writing persuasive discourse. *Research in the Teaching of English*, 314-338.
- Early Grade Reading Assessment. (2018). *Ethiopian early grade reading assessment: Data analytic report: Language & early learning*. Addis Ababa (USAID/Ethiopia).

- El-Koumy, A. S. (1997). *Exploring the reading-writing relationship in NES and EFL students*. Education Resources Information Center (ERIC), USA.
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford university press.
- Feuerstein, R., Hoffman, M. B., Rand, Y., Jensen, M. R., Tzuriel, D., & Hoffmann, D. B. (1985). Learning to learn: Mediated learning experiences and instrumental enrichment. *Special Services in the Schools*, 3(1-2), 49-82.
- Gao, Y. (2013). The effect of summary writing on reading comprehension: The role of mediation in EFL classroom. *Reading Improvement*, 50(2), 43-47.
- Garner, R. (1985). Text summarization deficiencies among older students: Awareness or production ability?. *American Educational Research Journal*, 22(4), 549-560. URL: <https://www.jstor.org/stable/1163139>
- Ghafournia, N., & Afghari, A. (2013). Relationship between Reading Proficiency, Strategic Competence, and Reading Comprehension Test Performance: A Study of Iranian EFL Learners. *International Education Studies*, 6(8), 21-30. doi:10.5539/ies.v6n8p21
- Grabe, W. (2009). *Reading in a second language: Moving from theory to practice*. Ernst Klett Sprachen.
- Grabe, W., & Zhang, C. (2016). Reading-writing relationships in first and second language academic literacy development. *Language Teaching*, 49(3), 339-355.
- Graham, S., & Hebert, M. (2010). *Writing to read: Evidence for how writing can improve reading*: A report from Carnegie Corporation of New York.
- Hare, V. C., & Borchardt, K. M. (1984). Direct instruction of summarization skills. *Reading Research Quarterly*, 62-78. URL: <https://www.jstor.org/stable/747652>
- Head, M. H. (1986). *Factors affecting summary writing and their impact on reading comprehension assessment*. [Doctoral dissertation, Louisiana State University and Agricultural & Mechanical College].
- He, T.H. (2008). Reading for different goals: the interplay of EFL college students' multiple goals, reading strategy use and reading comprehension. *Journal of Research in Reading*, 31(2), 224-242. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.2007.00355.x>
- Hidi, S., & Anderson, V. (1986). Producing written summaries: Task demands, cognitive operations, and implications for instruction. *Review of educational research*, 56(4), 473-493. URL: <https://www.jstor.org/stable/1170342>
- Higgs, K. P., Santuzzi, A. M., Gibson, C., Kopatich, R. D., Feller, D. P., & Magliano, J. P. (2023). Relationships between Task Awareness, Comprehension Strategies and Literacy Outcomes. *Frontiers in Psychology*, 14, 1683.
- Hwang, G. J., Chen, M. R. A., Sung, H. Y., & Lin, M. H. (2019). Effects of integrating a concept mapping-based summarization strategy into flipped learning on stu-

dents' reading performances and perceptions in Chinese courses. *British Journal of Educational Technology*, 50(5), 2703-2719. <https://doi.org/10.1111/bjet.12708>

- Graham, S., & Hebert, M. (2010). *Writing to read: Evidence for how writing can improve reading*: A report from Carnegie Corporation of New York.
- Karbalaei, A., & Rajyashree, K. S. (2010). The impact of summarization strategy training on university ESL learners' reading comprehension. *The International Journal of Language Society and Culture*, 30, 41-53. URL: www.educ.utas.edu.au/users/tle/JOURNAL/
- Khathayut, P., & Karavi, P. (2014). *Summarizing Techniques: The Effective Indicators of Reading Comprehension?*. <http://fs.libarts.psu.ac.th/research/conference/proceedings-3/3pdf/004.pdf>
- Khoshsima, H., & Rezaeian Tiyar, F. (2014). The effect of summarizing strategy on reading comprehension of Iranian intermediate EFL learners. *International Journal of Language and Linguistics*, 2(3), 134-139.
- Khoshnevis, I., & Parvinnejad, S. (2015). The effect of text summarization as a cognitive strategy on the achievement of male and female language learners' reading comprehension. *International Journal of Learning and Development*, 5(3), 57-75. DOI: <https://doi.org/10.5296/ijld.v5i3.8271>
- Konuk, S., Zeyneb, A., Benzer, A., & Sefer, A. (2016). A Study on creating writing strategy and evaluation tool for book summary. *Educational Research and Reviews*, 11(21), 2021-2033.
- Koschate-Fischer, N., & Schwillie, E. (2022). *Mediation analysis in experimental research. In Handbook of market research* (pp. 857-905). Cham: Springer International Publishing.
- Kozminsky, E., & Graetz, N. (1986). First vs second language comprehension: Some evidence from text summarizing. *Journal of Research in Reading*, 9(1), 3-21.
- Kozulin, A. (2003). Psychological tools and mediated learning. *Vygotsky's educational theory in cultural context*, 4(6), 15-38.
- Krashen, S. (1979). A response to McLaughlin, "The monitor model: Some methodological considerations." *Language Learning*, 29(1), 151-167.
- Knudson, R. E. (1998). College students' writing: An assessment of competence. *The Journal of Educational Research*, 92(1), 13-19.
- Lantolf, J. P. (2000). Introducing sociocultural theory. *Sociocultural theory and second language learning*, 1, 1-26.
- Lau, K. L., & Chan, D. W. (2007). The effects of cognitive strategy instruction on Chinese reading comprehension among Hong Kong low achieving students. *Reading and Writing*, 20(8), 833-857.

- Lawshe, C. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- Lee, J., & Schallert, D. L. (2016). Exploring the reading-writing connection: A yearlong classroom-based experimental study of middle school students developing literacy in a new language. *Reading Research Quarterly*, 51(2), 143-164.
- Li, J. (2014). The role of reading and writing in summarization as an integrated task. *Language testing in Asia*, 4(1), 1-19.
- Lin, O. P., & Maarof, N. (2013). Collaborative writing in summary writing: Student perceptions and problems. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 90, 599-606.
- Madkhali, S. A. (2005). *Effects of training ESL Saudi female students on some reading strategies* [Doctoral dissertation, Ball State University]. <http://liblink.bsu.edu/cat-key/1317745>
- Maybodi, A. S. P., & Maibodi, A. H. (2017). The Effect of Teaching Summarization Strategies on Reading Comprehension of Science and Humanities Iranian High School Students. *Indonesian Journal of EFL and Linguistics*, 2(1), 2017.
- Mehrdad, A. G., Ahghar, M. R., & Ahghar, M. (2012). The effect of teaching cognitive and metacognitive strategies on EFL students' reading comprehension across proficiency levels. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 3757-3763.
- Mehrpour, S., Sadighi, F., & Bagheri, Z. (2012). Teaching reading comprehension strategies to Iranian EFL pre-university students. *The Journal of Teaching Language Skills (JTLS)* 4 (1), Spring 2012, Ser. 66/4 (Previously Journal of Social Sciences & Humanities)
- Ministry of Education. (2018). *Ethiopian Education Development Roadmap (2018-30)*. Addis Ababa, Ethiopia.
- Miller, B., McCardle, P., & Long, R. (2012). *The Reading-Writing Connection*. International Reading Association.
- Mokeddem, S., & Houcine, S. (2016). Exploring the relationship between summary writing ability and reading comprehension: Toward an EFL writing-to-read instruction. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 7(2 S1), 197-197.
- Moghaddam, S. T. (2018). *Use of metacognitive and cognitive strategies in summarizing expository text by ESL undergraduates* [Doctoral dissertation, University of Malaysia].
- National Reading Panel (US), National Institute of Child Health, Human Development (US), National Reading Excellence Initiative, National Institute for Literacy (US), United States. Public Health Service, & United States Department of Health. (2000). *Report of the National Reading Panel: Teaching children to read: An evidence-based assessment of the scientific research literature on reading and its implications for reading instruction: Reports of the subgroups*. National Institute of Child Health and Human Development, National Institutes of Health.

- Nishino, M., Yasuda, N., Hirao, T., Minato, S. I., & Nagata, M. (2015, January). *A Dynamic Programming Algorithm for Tree Trimming-based Text Summarization*. In HLT-NAACL (pp. 462-471).
- Özdemir, S. (2018). *The effect of summarization strategies teaching on strategy usage and narrative text summarization success*. <http://acikerisim.bartın.edu.tr/handle/11772/1676>
- Pečjak, S., & Pirc, T. (2018). Developing Summarizing Skills in 4th Grade Students: Intervention Programme Effects: Intervention programme effects. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 10(5), 571-581. DOI: 10.26822/ie-jee.2018541306
- Ramirez-Avila, Maria Rossana, and Jahaira Paola Barreiro. "The Effect of Summarizing Narrative Texts to Improve Reading Comprehension." *Journal of Foreign Language Teaching and Learning* 6, no. 2 (2021): 94-110.
- Rinehart, S. D., Stahl, S. A., & Erickson, L. G. (1986). Some effects of summarization training on reading and studying. *Reading Research Quarterly*, 422-438. URL: <https://www.jstor.org/stable/747614>
- Rose, M. S. (2001). In defence of summarization. *International Journal of Bahamian Studies*, 10, 29-34.
- Saddler, B., Asaro-Saddler, K., Moeyaert, M., & Ellis-Robinson, T. (2017). Effects of a summarizing strategy on written summaries of children with emotional and behavioral disorders. *Remedial and Special Education*, 38(2), 87-97.
- Sajedi, S. P. (2014). Collaborative summary writing and EFL students' L2 development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 98, 1650-1657.
- Salataci, R., & Akyel, A. (2002). *Possible effects of strategy instruction on L1 and L2 reading*.
- Solikhah, N. A., & Sari, R. A. (2022). The Influence of Summarizing Short Stories Towards Students' Narrative Writing Ability. *Journal Corner of Education, Linguistics, and Literature*, 1(3), 176-190.
- Shanahan, T., & Lomax, R. G. (1986). An analysis and comparison of theoretical models of the reading-writing relationship. *Journal of Educational Psychology*, 78(2), 116.
- Thien, N. M., & Phan, N. V. Q. (2021). Using Summarizing Techniques To Integrate Writing Into Reading Lessons For EFL Students. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 26(2), 89-96.
- Talebi, M., & Talebi, M. (2015). The Effect of Teaching Critical Reading Strategies on Making Advanced Iranian EFL Learners the Critical Readers. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Bilimleri Dergisi*, 36(3), 1179-1189.

- Tobing, I. R. A. (2013). *The relationship of reading strategies and self-efficacy with the reading comprehension of high school students in Indonesia* [Doctoral dissertation, University of Kansas].
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society. The development of higher psychological processes*. Cambridge, M.A: Harvard University Press.
- Westby, C., Culatta, B., Lawrence, B., & Hall-Kenyon, K. (2010). Summarizing expository texts. *Topics in Language Disorders*, 30(4), 275-287.
- Winograd, P. N. (1984). Strategic difficulties in summarizing texts. *Reading Research Quarterly*, 404-425.
- Wormeli, R., & Stafford, D. (2018). *Summarization in Any Subject: 60 Innovative, Tech-infused Strategies for Deeper Student Learning*. ASCD.
- Wormeli, R. (2005). *Summarization in any subject: 50 techniques to improve student learning*. ASCD.
- Zafarani, P., & Kabgani, S. (2014). Summarization strategy training and reading comprehension of Iranian ESP learners. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 98, 1959-1965.